

La divulgació dels 14 punts del president nord-americà Wilson, que incloïa el dret a l'autodeterminació dels pobles, va originar una moguda campanya autonomista encapçalada per la Lliga Regionalista en els anys 1918-1919. Malgrat l'opinió favorable de la immensa majoria d'ajuntaments catalans i de l'opinió pública del país, el projecte autonomista va xocar amb l'habitual incomprensió de l'Estat espanyol vers el fet català.

lladors catalans feien sentir la seva veu amb més contundència. La vaga general de 1917, impulsada pels obrers socialistes i anarcosindicalistes i que va aconseguir posar la monarquia borbònica contra les cordes, en va ser una altra bona mostra. La revolució bolxevic d'octubre d'aquest any i l'onada de solidaritat que va generar en els treballadors i les treballadores de Catalunya i la resta de la península Ibèrica va introduir un nou concepte en la lluita obrerista, una nova amenaça per a la supremacia capitalista: el comunisme.

Els anys de presidència de Prat de Riba a la Mancomunitat van convertir-se en l'època més esplèndida del noucentisme: la lluna de mel entre els polítics catalanistes i els literats i artistes noucentistes havia arribat al seu punt àlgid d'entesa i de cordialitat. Això no obstant, la fi de la Primera Guerra Mundial va obrir un període ple de convulsions per a la societat catalana, simultàniament a la davallada noucentista. La lluita social i la reivindicació nacionalista van experimentar una exacerbació sense precedents.

La divulgació dels 14 punts del president nord-americà Wilson, que incloïa el dret a l'autodeterminació dels pobles, va originar una moguda campanya autonomista encapçalada per la Lliga Regionalista en els anys 1918-1919. Malgrat l'opinió favorable de la immensa majoria d'ajuntaments catalans i de l'opinió pública del país, el projecte autonomista va xocar amb l'habitual incomprensió de l'Estat espanyol vers el fet català. El fracàs de l'opció autonomista i l'aparició dels primers grupuscles parafeixistes i espanyolistes, molt violents, al Principat van contribuir a la radicalització del nacionalisme català. Mentre les joventuts de la Lliga i alguns militants independents van convocar una Conferència Nacional Catalana per vertebrar una alternativa a la política regionalista i que va culminar en la formació d'Acció Catalana, els sectors nacionalistes més radicals van agrupar-se al voltant de Francesc Macià el qual va crear l'Estat Català, de fet, la primera organització política que va propugnar la via separatista per a Catalunya.

Per la seva banda, els anarcosindicalistes de la CNT assoliren una fita important des d'una vessant organitzativa amb la celebració del Congrés de Sants el juny-juliol de 1918. La

conseqüència més rellevant d'aquest congrés fou la substitució del sindicat d'ofici pel Sindicat Únic o d'Indústria, segons el qual els diversos oficis d'un mateix ram de producció esdevenien una secció del nou sindicat. L'adopció d'aquest nou model orgànic permetia superar una estructura arcaica tot intensificant, en conseqüència, la coordinació entre els diferents sindicats adherits a la Confederació. La burgesia catalana veïa amb temor i recel un moviment obrer que tan sols un any abans havia protagonitzat una vaga general de caire revolucionari que havia fins i tot qüestionat el model imperant d'Estat. La mateixa existència d'una classe obrera organitzada i amb mitjans per a exercir una pressió efectiva de cara a assolir els seus postulats ideològics xocà frontalment amb els plans de transformació burgesa per Catalunya ideats per una Mancomunitat sota l'hegemonia de la Lliga Regionalista.

Va ser en aquests moments quan un sector d'extrema dreta marginal a casa nostra, el carlisme, assolí un paper rellevant i decisiu dins la societat catalana d'aquests anys. El carlisme, o més concretament el jaumisme, que era la denominació de la branca que es mantenia fidel a la figura del pretendent oficial al tron, Jaume de Borbó, reaccionà davant del nou panorama social que sorgí arran de les darreres grans mobilitzacions de caire obrerista posant al dia un dels seus postulats tradicionals, l'antiliberalisme, tot reorientant-lo envers una nova concepció ideològica: la contrarevolució. Aquest fet, combinat amb la inquietud d'una burgesia temerosa i disposada a oferir el seu suport material, permeté als jaumins convertir-se en la força de xoc anti-revolucionària que hauria de fer front als anarcosindicalistes de la CNT amb la creació del Sindicat Lliure a Barcelona, l'any 1919. El pistolisme, l'enfrontament armat entre els militants d'ambdues organitzacions sindicals pels carrers de les ciutats, deixà un rastre de sang en diverses poblacions catalanes i comptabilitzà un total de set-cents morts entre 1919 i 1923. Entre altres, caigueren Salvador Seguí, conegut popularment com el Noi del Sucre, i Francesc Layret, advocat laboralista.

A Reus, aquesta espiral de violència es va fer sentir per primer cop el 4 de novembre de 1920 quan l'industrial Emili Aulés fou tirote-

jat quan sortia de la seva fàbrica del camí de Riudoms, i resultant il·lès. Només unes setmanes després, era abatut pels trets dels ceneïstes l'obrer Antoni Capdevila i Tapiador, que presumptivament era l'encarregat d'organitzar el Sindicat Lliure reusenc. Aquests dos actes provocaren una gran consternació al consistori municipal, encara que les iniciatives encaminades a condemnar els atemptats impulsades per l'alcalde Manuel Sardà, com la celebració d'un ple extraordinari, topaven constantment amb la indiferència de la majoria de regidors que no el secundaven. El mateix alcalde Sardà esdevingué víctima del pistolisme com a represàlia per l'intent d'assassinat de dos dirigents anarcosindicalistes de la ciutat. Segons algunes veus, aquest era un dels responsables de l'arribada a Reus de pistolers del Lliure.

Finalment, el perill separatista i la por a una revolta social van ser les excuses per a justificar el cop d'estat del general Miguel Primo de Rivera el 1923. Paradoxalment, a més de la persecució institucional de tota manifestació catalanista i la il·legalització de la CNT acompanyada de l'empresonament de nombrosos anarcosindicalistes, els jaumins i el Sindicat Lliure caigueren també en desgràcia arran de la decisió del nou règim dictatorial de cercar la col·laboració de la socialista Unió General de Treballadors. Amb tot, sense que ningú ho sospités, el cop d'estat de Primo de Rivera també iniciava el llarguíssim i difícil camí cap a la ruptura democràtica de l'abril de 1931 amb l'adveniment de la República, la qual va despertar una onada d'entusiasme i d'esperança per un món millor i més just per a tothom, tot plegat comparable a l'erupció volcànica que ens descriu en Josep Maria Prous i Vila en un breu poema titulat «Lava encesa» que va aparèixer publicat en el primer número de *La Columna de Foc*, l'octubre de 1918:

«Sorgint de les entranyes de la terra
un crit de foc en espirals s'aixeca
i en foll desvari els esperits glateixen
damnats per l'odi.

Tot el món sagna!... Amb prepotenta fúria
va desprenent-se com encesa lava,
qui a l'hom subversa i l'esperit conforta,
nostre *columna*.»

TOT I QUE L'ESCUPTOR REUSENC TINGUÉ, TOTA LA seva vida, un vincle estret amb la ciutat que el va veure néixer, i especialment amb el Centre de Lectura de Reus, cal destacar que fou durant la seva època d'adolescència i primera joventut que aquest vincle fou més fort. Un lligam que seria determinant per al seu desenvolupament artístic i personal. Rebull va ser un artista precoç. Als 10 anys ja havia estat guardonat amb el primer premi en el Concurs Regional d'Aprenents, amb una còpia feta en fang de "La temptació de Sant Antoni", de Rafael Atché. Aquesta obra, quedarà en propietat del Centre de Lectura, així com una altra que Rebull realitzarà a la mateixa època, titulada "Al·legoria", també en fang. A més d'aquestes dues obres, el patrimoni artístic del Centre es nodreix d'una interessant col·lecció de dibuixos i esbossos de l'escultor, així com un bust de bronze, que comentaré més tard. La relació de Rebull i el Centre va néixer el 1912, quan l'escultor visità una exposició d'Enric Casanoves. Eren les primeres escultures que veia en la seva vida. Sembla que el fet fou determinant per a la seva carrera artística, tal i com ho declarava en una entrevista el 1951. El Centre estava a punt d'entrar en una etapa dolça de la seva història. Després d'uns anys d'una certa grisor, el 1915 el polític i dramaturg reusenc Pere Cavallé es fa càrrec de la presidència de l'entitat anunciant a la junta, un any més tard d'haver pres possessió del càrrec, de la possibilitat que, gràcies a la generositat de l'empresari de Reus Evarist Fàbregas, el Centre de Lectura podria tenir finalment una seu pròpia. Realitat que es faria efectiva el 1921, quan es traslladà l'entitat a l'edifici que avui encara ocupa. En aquest ambient d'optimisme, el jove Rebull entra en contacte, a més d'entrar-hi amb els prohoms abans esmentats, amb Eduard Toda, Tomàs Bergadà i especialment amb Conrad Felip, president de la secció d'art en aquell temps i amb qui l'uní sempre una gran amistat. Pere Anguera¹, ens dona notícia de la vinculació de Conrad Felip i Pagès (Reus, 1870-1954) amb el Centre, a partir del 1902, en què entra a formar part de la comissió artística. També és esmentat durant la redacció d'uns estatuts el 1908 i més tard, el 1927, quan és nomenat bibliotecari, càrrec que ocuparà força anys. Militant d'Acció Catalana, col·laborà del 1932 fins el 1936 al diari reusenc *Les circumstàncies* amb crítiques sobre el món de l'art, titulades «D'Art» i que signava només com a P., possiblement en homenatge a una tertúlia que tenia lloc, després de sopar, en unes dependències del mateix Centre, anomenada "la peixera", pels vidres que la flanquejaven. Llavors l'entitat era oberta fins a la mitjanit i un cafè valia 35 cèntims. En aquesta tertúlia, també s'hi deixà

caure Joan Rebull, el 1935, quan havia muntat la seva escola-taller a Tarragona. Felip fou amic personal del pintor Joaquim Mir, quan aquest descobri les excel·lències del Camp de Tarragona, amistat que traslladà a Rebull i a la qual el Centre deu el fet de posseir una interessant mostra de teles d'aquest pintor. Felip també fou l'impulsor de l'Exposició de Roses, que es fa el juny del 1936. El seu fill, el Sr. Conrad Felip i Sugrañes, a qui agraïm la col·laboració per a fer aquest article, recorda que, conjuntament amb el seu pare i el Sr. Pere Balaguer, president de l'entitat llavors, el 19 de juliol de 1936, s'apressaren a penjar un cartell a l'entrada de l'entitat on es podia llegir "Aquest edifici és del poble", per tal de mitigar les temptacions de saqueig d'algun controlat, durant la revolta prèvia a la Guerra Civil. El 1916, quan Rebull només tenia 17 anys, fa la seva primera exposició. L'escenari no podia ser cap altre que el Centre de Lectura. Cal destacar en aquesta primera exposició l'obra "Retrat de Pere Cavallé", mostra de l'agraïment que Rebull sentia per Cavallé, que sempre l'encoratjà a continuar treballant. A més d'aquesta peça, s'hi podien veure onze obres més, entre les quals cal fer esment de "Nu d'atleta", "Boxador" i l'esbós del retrat del periodista i diputat reusenc Josep Güell i Mercader. La mateixa gratitud que mostra en forma d'escultura a Cavallé, també la manifestà envers Conrad Felip Pagès, realitzant en bronze un bust de la seva filla Àngela, quan tenia 4

El 1916, quan Rebull només tenia 17 anys, fa la seva primera exposició. L'escenari no podia ser cap altre que el Centre de Lectura. Cal destacar en aquesta primera exposició l'obra Retrat de Pere Cavallé, mostra de l'agraïment que Rebull sentia per Cavallé, que sempre l'encoratja a continuar treballant.

anys. La peça és catalogada amb aquest nom "Àngela", va signada J. Rebull a la part esquerra amb l'any d'execució, 1917. Val a dir que una còpia d'aquest bust va ser donada per Conrad Felip i Sugrañes en memòria de la relació que tingué el seu pare amb el Centre de Lectura i amb Rebull, amb la voluntat que l'entitat tingués una obra d'una certa qualitat de l'escultor, en propietat. Degut a la vàlua de la seva primera exposició, l'Ajuntament de Reus decideix atorgar-li una borsa d'estudis. El gener de 1917 Rebull torna a exposar al Centre. L'obra "Follia eròtica" li suposa una altra beca, aquest cop, finançada per Evarist Fàbregas. Rebull realitzaria l'estela funerària en reconeixement al seu suport; pot veure's al cementiri de Reus. L'octubre de 1928, se li organitzà, al Centre, un sopar de desgreuge en homenatge per la injustícia que suposa que el projecte per

L'escultor Joan Rebull i el Centre de Lectura de Reus

David Figueres